

ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА ЧОКО И БОКО

НЕВИДИМИН

2

ТРИ МЕСЕЦА ИЗМИНАХА ОТ МОМЕНТА, В КОЙТО ЖАБОКЪТ БОКО ИЗГЪЛА ХАПЧЕТАТА „НЕВИДИМИН“ И ОТ НЕГО ОСТАНА ДА СЕ ВИЖДА САМО СОБСТВЕНАТА МУ СЯНКА...

РУМЕН ПЕТКОВ – „Приключенията на Чоко и Бoko“, сп. „Дъга“, 1985

КОМИКС

КОМИКС

Има ли национална комикс школа в България? Отговорът е в имената на повече от 400 художници и сценаристи, работили в този жанр. Тиражите на комикси в България са впечатляващи. Половин милион е числото за специализираните издания за комикси преди 1944 г., а общо продадените книжки от списанията „Дъга“ и „Чуден свят“ (1979-1992) са повече от десет милиона.

Списанията „Българан“ и „Барабан“ са най-важните хумористични издания в началото на века. Петър Паспалев, Георги Машев, Чудомир, Райко Алексиев, Александър Добронов, Петър Морозов и вездесъщият Александър Божинов рисуват по теми, които ги вълнуват: политиката, изборното лицемерие, войните, морала. Елин Пелин превежда Вилхелм Буш, комиксите са част от кариерата му. Божинов познава „Симплисимум“, „Пънч“ и френски образци, но създава Пижо и Пендо – родни и разбираеми. В „Барабан“ Р. Алексиев следи с насмешка и симпатия градските маниери и премеждията на новопристигналите селяни. П. Паспалев, загинал млад в Първата световна война, оставя в наследство поредица забавни училищни комикси.

В периода между 1920-1940 г. процъфтяват детските издания с възпитателна, образователна и занимателна цел. Комикси се публикуват във вестниците „Детска забава“, „Блок Мила“, „Детско здраве“, в притурката „Врабче“ на богато украсената, оцветена и с български фолклорни мотиви „Детска радост“. Във вестниците „Пътека“, „Трезво дете“ и „Въздръжателче“ рисуват Вадим Лазаркевич, Наум Хаджимладенов, Тома Григоров и Стоян Венеф. Много рекламни комикси намират място във в. „Щурец“ на Райко Алексиев.

През 40-те години на XX в. излизат комикс вестниците „Чуден свят“, „Илюстрирано четиво“, „Седмична забава“, „Ромстрип“, „Весел Патаран“ и „Весела гружина“. Популярни са героите на Уолт Дисни, печатат се приключения, фантастика и класически творби, адаптирани за комикс. Заедно с американски, италиански, югославски художници се издвояват и български дарования – Александър Денков, Стоян Венеф, Любен Зигаров. Александър Жендов е автор на заглавките на някои от изданията, рисува и няколко празнични календара, в които героите на Дисни са ръка за ръка с българските деца. „Чуден свят“ излиза всеки четвъртък. Публикува български народни приказки, приказки от 1001 нощ, адаптации на произведения от руски и френски класици, истории за пирати, индианци и каубои от Дивия запад, пътешественици в непознати земи, вълшебни истории за великани, дракони и средновековни магьосници. „Изворът на белоногата“ е първи опит за адаптация на български съвременен автор. Рисунките на този любопитен комикс са на Пена Генова. Появяват се няколко млади автори – Гого Алексиев и Стоян Пенчев в „Чуден свят“, Михаил Руев във „Весела гружина“. Стоян Венеф е непогрязаем с типичните си рисунки на глупави мъже, мързеливи булки, смешни животни и дебелашки наказания. Освен по български народни мотиви той рисува в характерния си

АЛЕКСАНДЪР ДЕНКОВ – „Храбрият ескимос“ по книгата на Р. Дуун, в. „Чуден свят“, 1942

ВАДИМ ЛАЗАРКЕВИЧ – „Малкото бръснарче“, в. „Чуден свят“, 1942

АЛЕКСАНДЪР ЖЕНДОВ – „От Фердинанд до Народната република“, „Папагал“, 1946

ВЛАДИМИР КОНОВАЛОВ – „Неуловимият“, сценарий Стефан Дичев, сп. „Дъга“, 1979

стил „Момчетата от Павловата улица“ по романа на Франц Молнар. Вадим Лазаркевич с виртуозна линия и деликатно оцветяване създава „Малкото бръснарче“. Въпреки младостта си Александър Денков се справя учудващо зряло с „Храбрият ескимос“ и поддържа напрежението цели 31 епизода. В „Чуден свят“ Денков рисува народни приказки („Лошата гума“, „Бърза печалба“, „Зло за добро“), мрачната легенда „Короната на смъртта“. Три броя преди закриването на вестника се появява неговият „Бан Янука, защитникът на София“, повлиян от „Принц Валянт“ и „Приказки от 1001 нощ“.

В „Илюстрирано четиво“ освен познатите по цял свят герои Флаш Гордон, Тарзан, Огнения пилот, Тарас Булба и Мантрак магьосника и поредиците на руски емигранти, живеещи в Югославия, цвят дават Ал. Денков и Ст. Венев като активни сътрудници, тук се изявява и яркото дарование на Любен Зидаров. Младият художник е зрял и свободен в графичния изказ и изгражда специфична стилистика за всяка задача. „Пруската храброст“, „Плачеща върба“, „Грък и българин“, много комикси по български разкази и приказки („Страхливият юнак“, „Занаят“, „Другари“ и т.н.) го налагат като най-продуктивен и запомнящ се български художник в това издание. В „Седмична забава“ се запомня името на Тома Григоров с поредицата „Синът на Балкана“ – разказ за Първата световна война.

След 1944 г. изкуството на комикса служи за пропагандни цели – възпитание на децата в „социалистически добродетели“ с карикатурни ленти във

СВЕТОСЛАВ ЯНАКИЕВ – „Подвизите на граф Монте Христо, приятелят му Спас и котаракът без чизми – Бимбо“, сп. „Дъга“, 1979

Корица на бр. 1 на списание „Дъга“, 1979, оформление Георги Гаделев

ЕВГЕНИЙ ЙОРДАНОВ – „Добромир“, сп. „Дъга“, 1982

ХРИСТО КЪРДЖИЛОВ – „Елемаг – войнът на хан Тервел“, сп. „Дъга“, 1982

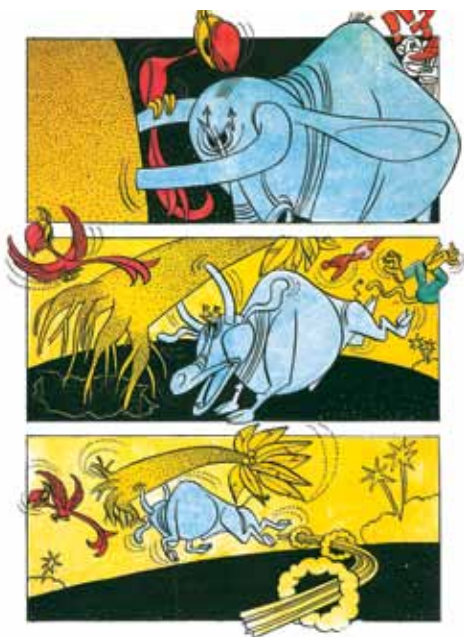
17 НИКИФОР РУСКОВ – „Моят живот сред индианците“, сп. „Дъга“, 1983

12 ДОНЮ ДОНЕВ – корица на „Пази се от боята“, „Български художник“, 1984

22 ПЕТЪР СТАНИМИРОВ – „Янтар“. Оригинална страница за комикс по сценарий на Светослав Славчев, сп. „Дъга“, 1984

ГРИГОР БОЯДЖИЕВ – „Приключенията на професор Многомомов и Дънки“, сп. „Чуден свят“, 1985

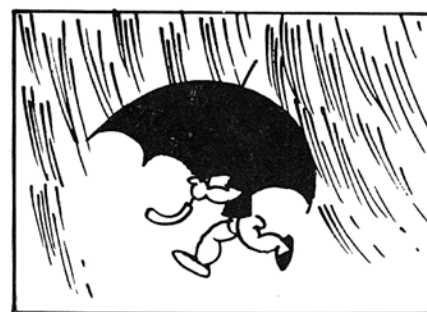
НИКОЛАЙ ДОДОВ – „Дарко“. Албум със събрани истории от „Дъга“, „Септември“, 1987

ДИМИТЪР СТОЯНОВ-ДИМО – оригинална страница за ЕЛО, сп. „Дъга“, 1989

в. „Септемврийче“ (Тодор Динов, Любен Зигаров, Стоян Венев и др.), критика на „фашисти и капиталисти“ на страниците на в. „Стършел“ (Никола Мирчев, Марко Бехар, Стоян Венев, Александър Жендов и др.) и изграждане на сатиричен, изкривен образ на историята и настоящето в карикатурния лист „Папагал“, където се използва таланта на художници като Борис Ангелушев и Александър Жендов, а редовни сътрудници са Стоян Венев, Теню Пиндарев и Васил Виденов – Вави, но тон дават назначени партийни цензори, скрити зад анонимното „редактира колектив“.

След смъртта на Сталин през 1953 г. в социалистическия блок настъпва период на относително размразяване. Комиксът се завръща на страниците на списания и вестници. Атмосферата в списание „Космос“ е благоприятна със свободния дух и новата стилистика в графиката и оформлението. Около Б. Ангелушев се формира група млади художници. Иван Гонгалов през 1963 г. и Лиляна Ангелова през 1968 г. рисуват фантастични комикси с продължение. В списанието се развива необикновеният талант на Стоян Шиндаров. През 1973 г. той прави преход от единични илюстрации към истински поредици „в картини и текст“. Пропагандни комикси се публикуват в списания, вестници и приложения през 70-те години. Павел Гатев, Владимир Коновалов, Калина Тасева и Юлий Минчев, Генчо Денчев, Стоян Венев и Васил Вълчев рисуват разкази в картини с продължение в списание „Славейче“, вестниците „Родни простори“, „Септемврийче“, „Жар“ и т.н. Успоредно с това комични ленти за деца присъстват неизменно във в. „Септемврийче“, сп. „Пламъче“, сп.

ТОДОР ДИНОВ – „Малкото Анче“, „Български художник“, 1984

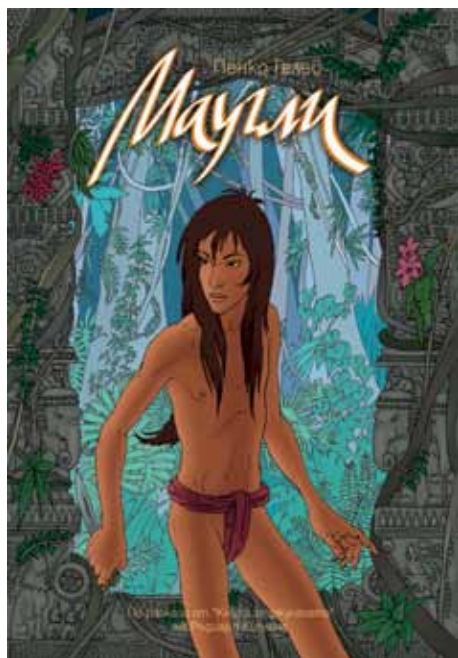
ПЕНКО ГЕЛЕВ – Корица на сп. „Мини Рукс“, 1991

ЛЮБЕН ЗИДАРОВ – „Островът на съкровищата“, „Вегарт“, 2003

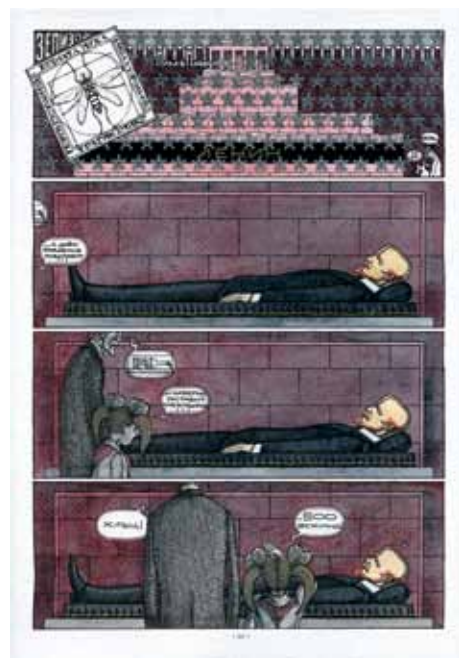
ВЕНЕЛИН ВЪЛКАНОВ – оригинална страница за сп. „Дъга“ по сценарий на Дончо Цончев

ПЕНКО ГЕЛЕВ – „Маугли“, „Гекон“, 1997

ДАНИЕЛ АТАНАСОВ-САТАНАСОВ – „Бион“, сп. „Дъга“, 2003

НИКОЛА ТОРОМАНОВ – „Вечната муха“, сценарий Георги Господинов, „Жанет 45“, 2010

Н – оригинална рисунка на Алекс Малеев за „N“ по сценарий на Стивън Кинг, „Бард“, 2011

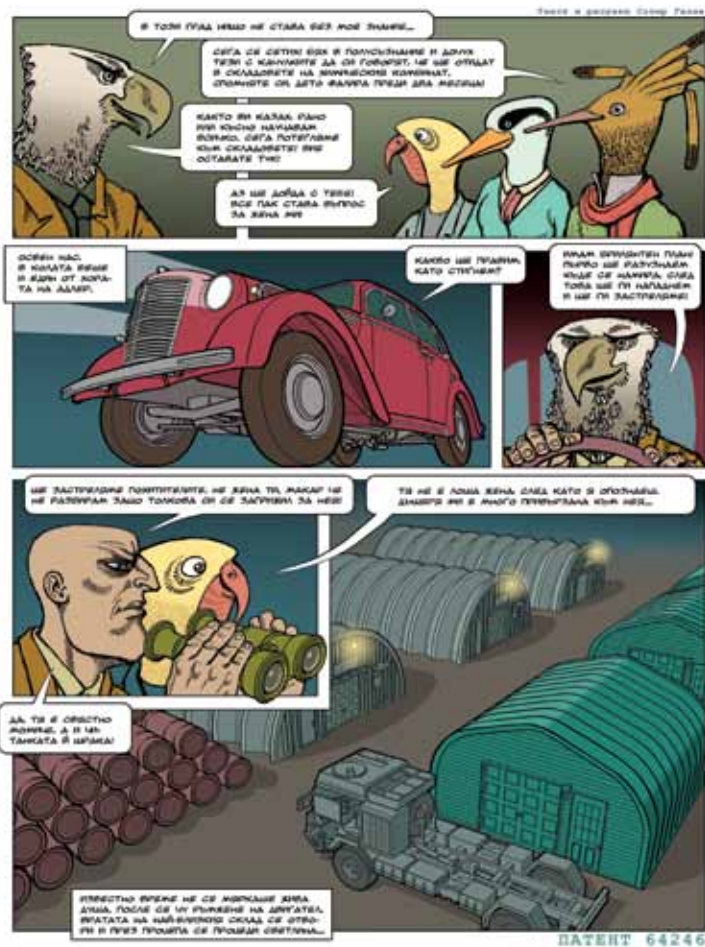

„Над дъгата“, корица, „Проектът Дъга“, 2012

Димовски, Венелин Вълканов, Росен Манчев, Валентин Ангелов, Тодор Цветанов и гр. Румен Чаушев е един от младите автори, които доказват, че не е задължително да имаш специализирано художествено образование, за да си добър комикс художник. Поредицата му по Кир Буличов („Момиченцето от Земята“), историите за пакостите на собствените му деца Явор и Митко са пример за подражание, смелост и морал. Сотир Гелев, спечелил награда за анимация в Лайпциг, рисува адаптации („Билбо Бегинс“, „Господарят (Властелинът) на пръстените“) по книги на Дж. Р. Р. Толкин далеч преди превръщането им в киноепоси и въвежда жанра „фентъзи“ в българския комикс. Евгений Йорданов рано се превръща в легенда. Той е единственият художник, завършил Художествената академия, представяйки комикс пред дипломната комисия. Поредиците в „Дъга“ с герои Добромир (по сценарий на Асен Кожухаров) и Томек (по книгата на Алфред Шклярски) са най-големите му успехи.

Успоредно с „Дъга“ излиза списание „Чуден свят“ на издателство „Народна младеж“, което разширява кръга от художници и прави стъпка към по-добра полиграфия и оформление. В него публикуват български аниматори (утвърдените Доню Донеv и Анри Кулев, младият Любомир Йотов), които още веднъж доказват връзката между анимация и комикс, обичани детски илюстратори (Тоня Горанова, Никифор Русков), гизайнери и плакатисти (Димитър Трендафилов, Иван Газдов). „Чуден свят“ работи и с популярни художници от „Дъга“ (Христо Кърджолов, Никифор Русков), а Петър Станимиров и Евгений Йорданов създават заедно сценария и рисунките на „Рагул“, една от най-успешните поредици в това списание.

След 1990 г. икономическата нестабилност и масовата емиграция разрушават изградената инфраструктура и разпръскват обичайната публика. Превеждат се спо-

СОТИР ГЕЛЕВ – „Патент 64246“, сп. „Наг гъгата 2“, 2015

ралично американски комикси и поредици от френско-белгийската школа. Някои художници издават собствени комикс сборници, но обикновено силите им стигат само до първи брой. Най-качествените (но не единствени) са списанията „Рико“ и „Рикс“. „Разкази в картини“ връща комикса в естествената му среда от началото на века – вестника. В него поместват стойностни поредици П. Станимиров, Д. Стоянов, Ев. Йорданов, Н. Русков и още няколко от работилите в „Дъга“ художници. След брой 12 той променя името си на „Пулсар“ и постепенно залязва. Авторите на комикси се ориентират към книги игри и фентъзи илюстрации. Някои от творците емигрират и правят успешна кариера като комикс художници (Алекс Малеев и Виктор Кълвачев в САЩ) или аниматори (Румен Петков в САЩ, Ивайло Иванчев в Австралия). Други, останали в България, се занимават с кино и анимация (Сотир Гелев), рисуват комикси за западни издателства (Пенко Гелев за „Да-

вид Салария“), правят концепции за видеоигри (П. Станимиров, Ев. Йорданов, Р. Манчев) или се обръщат към живописата (Хр. Кърджолов, В. Ангелов). В края на 90-те се появява изящният комикс албум на Студио „Гекон“ – „Маугли“, с рисунки на Пенко Гелев. Последното десетилетие на века бележи и любопитна поява на комикса в Националната галерия. Комикс на Димитър Митовски е пълноправен експонат в концептуалната изложба на групата „Диско-95“. Ироничният текст на Елин Рахнев се разминава с романтичния щрих, който пресъздава историята „Пътуване до Шанхай“ в стила на класика Юго Прат.

В началото на XXI в. излизат 13 броя на списание с името „Дъга“. Художниците в него са други, с различни лица, активни в различни графични и телевизионни медии, стилистиката е повлияна от манга, улични графити и от политическите и културни промени. Сибила Косерова, Георги Мурджев, Боб Клисурски са от най-запомнящите се имена. Първата графична новела е творба на писател (Георги Господинов) и сценограф (Никола Тороманов). Епизодите на така наречения от авторите „трагикомикс“ излизат първо в списанията „Едно“ и „Еуропео“, след това в луксозен албум. Въпреки известните имена и медийния успех „Вечната муха“ не може и да мечтае за тиражите от 80-те години. Комиксът е станал изкуство за ценители.

2011 г. маркира нов етап за комикса в България. Изложба на забравения майстор Стоян Шиндаров със заглавие „Повторното начало“ изважда от архивите му и показва за пръв път оригиналите на известните само чрез лошия вестникарски печат рисунки за „Повторното начало“, „Търговецът от Мюнхен“ и „Босоногите“. За пръв път сценаристи и художници се събират на среща за обсъждане на проблемите на комикса. Екипът на „Проектът Дъга“ издава албума „Наг гъгата“, който се превръща в библиографска рядкост.

Българските автори на комикси са успешни и популярни. Това се доказва с имената на Иван Коритарев, Светлин Велинов, Даниел Атанасов – Сатанасов, Константин Витков – Титис, Борис Праматаров. Петър Станимиров печели награда за „Най-добър реалистичен комикс автор“ на престижния фестивал в Белград. През 2013 г. новобразуваната секция „Комикс“ при СБХ организира „Първа национална изложба на българския комикс“, през 2014 г. тя става международна. Учредената награда на името на Александър Денков има и първи носител – доайена на българския комикс Любен Зигаров. Символично той подарява на младите участници в изложбата своя албум „Островът на съкровищата“, рисуван повече от 50 години. Комиксът в България се пробужда наново.

Антон Стайков